

# Uluslararası Arenada Yaşanan Siyasi ve Güvenlik Dönüşümleri ile Suriye Üzerine Olası Etkileri

Basil Haffar

**Haziran 2022**

İDRAK Araştırma ve Danışma Merkezi

مرکز إدراك للدراسات والاستشارات  
IDRAK CENTER FOR STUDIES & CONSULTATIONS

İDRAK

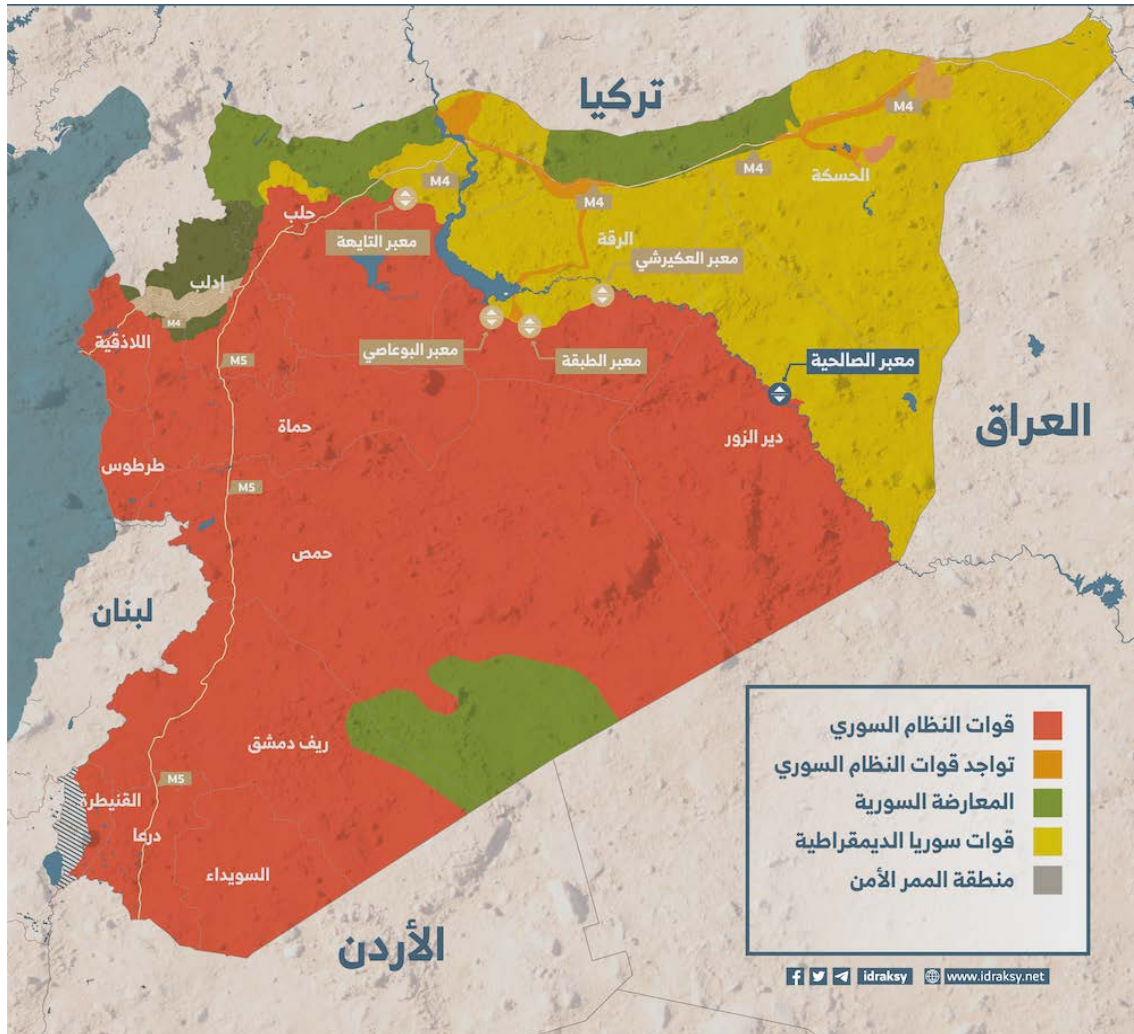
Giriş	3
Beklenen sonuçlar	5
Suriye statükosu bir yol ayrımında	7
Siyasi, güvenlik/askeri alanda yaşanan gelişme ve dönüşümler	9
SDG ile Türkiye/ Suriye Millî Ordusu arasında çatışmaların tırmanması:	9
Rusya'nın Ukrayna işgali	10
-Esed rejimi Putin'e tam destek verdi	11
-Normalleşme ve rejimin Arap ülkelerine açılım yolları sekteye uğradı	12
-İran'ın askeri ve güvenlik desteğinin genişlemesi	13
-Rusya-İsrail mutabakatının baltalanması	15
Türkiye'nin rejim ile açılım hazırlıkları	15
Diğer veriler	16
Sonuç	18

## Giriş

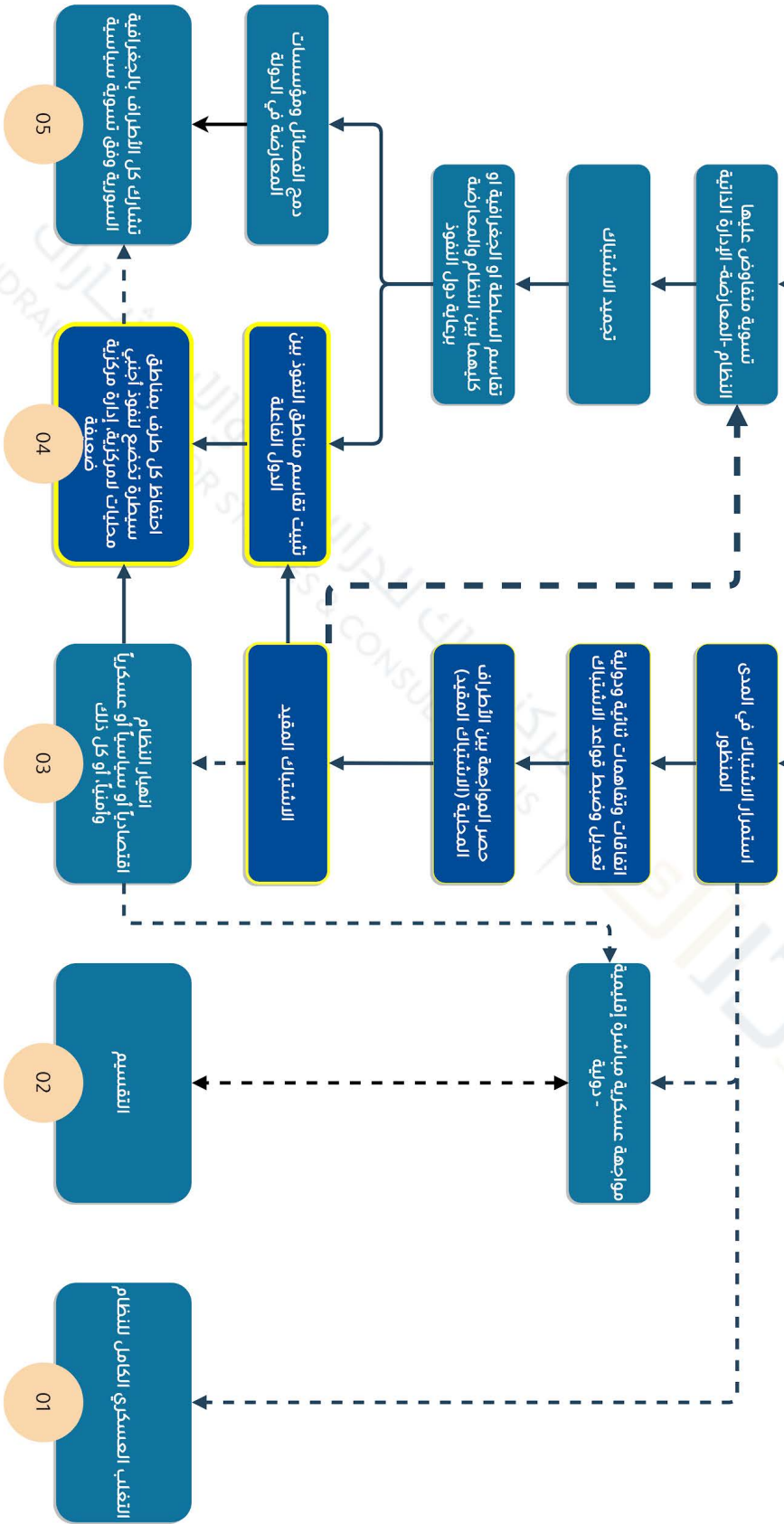
İdrak Araştırma Merkezi, 2015 yılında Suriye'nin yakın gelecekte yaşayabileceği ve birbiriyle bağlantılı muhtemel senaryoları konu alan bir dizi toplantı ve çalıştay düzenlemiş, çalışmalar yayınlamıştır. Suriye arenasını değerlendirmek ve sonuçlarını tahmin etmek için bir temel olarak angajman kurallarına ve öngörülebilir gelecekte bu senaryolara dayanarak 5 sonuç ortaya konmuştur:

Geçtiğimiz yıllarda, bu potansiyel sonuçlar ve senaryolar sahada defalarca test edilmiş ve o zamandan bu yana ortaya konan senaryolardan farklı fiili sonuçlar yaşanmamıştır. Ancak yerel, bölgesel ve uluslararası düzeyde gelişim ve dönüşümler sürekli yaşanmaktadır. Bu dönüşümler de Suriye arenasında yaşanması beklenen bazı olaylar üzerinde belli bir derecede etkiye sahiptir.

Bu da Suriye arenasını sürekli değerlendirmeyi; içeride ve dışarıda siyasi ve güvenlik gelişmelerini takip etmeyi gerektirmektedir. Bu çalışmada, bu gelişmelerin Suriye'ye ilişkin senaryolara yönelik sosyal ve ekonomik etkileri ve yansımaları ele alınacaktır.



السيناريوهات والماثل المحتملة للحالة السورية



مسارات أقل احتمالا  
 دول النفوذ = الدول التي لديها نفوذ في الميدان السوري (تركيا ، روسيا ، إيران ، الولايات المتحدة)  
 ## مالت على المستوي المنظور

05

04

03

02

01

## Beklenen sonuçlar<sup>1</sup>

2011'de Suriye'de devrimin başlangıcında bölgesel ve uluslararası düzeyde birçok aktörün Esed'in gitmesi yönündeki açık çağrılarına rağmen, Esed'in gidiş senaryosunu gerçekleştirecek fiili uluslararası müdahaleler yok denecek kadar azdı. Esed'in gidişi için tek fiili müdahale; halen savaşa devam eden yerel savaşıların direnişiydi.

2013'ten sonra ABD başta olmak üzere uluslararası aktörler, Beşşar Esed rejimini değiştirmek yerine rejim ile diyalog kurma yolunu seçtiler. Bunun en önemli nedeni Rusya'nın ısrarıdır. Öyle ki, Rusya'nın bu tavrı daha sonra rejim tarafında büyük bir Rus askeri müdahalesine dönüştü. O zamandan beri, rejimin tamamen yenilgisi senaryosu pek olası olmayan bir ihtimal haline geldi. Aynı şekilde rejimin muhalefete karşı tamamen yenilgiye uğraması da gerçekçi bir seçenek değildir.

Taraflardan birinin diğerine karşı tam bir yenilgiye uğrama olasılığı öngörülebilir gelecekte neredeyse imkansız hale gelse de çatışma durumu devam etmiş ve hatta neredeyse daha fazla yayılmıştır. Nitekim, çatışan tarafları destekleyen uluslararası güçler arasında doğrudan bir çatışmaya girene kadar devam etmiş ve 27 Şubat - 6 Mart 2020 arasında düzenlenen Bahar Kalkanı Harekatı ile doruğa ulaşmıştır.

Suriye arenasındaki gelişmelerin insani ve güvenlikle ilgili sonuçları; yeni bir dünya savaşına kapı açabilecek bölgesel ve uluslararası taraflar arasında doğrudan bir çatışma olasılığını tetiklemiştir. Bu olasılık nedeniyle uluslararası toplum, Astana, Soçi ve bu bağlamda yapılan zirvelerde Türkiye-Rusya, Türkiye-Rusya-İran anlaşmalarını yapmıştır. Bu anlaşmaların maddeleri; Suriye'de gerilimi azaltma bölgeleri belirlemek, çatışan taraflar arasında sınırlar çizmek, sahadaki grupları terörist ve terörist olmayan gruplar olarak sınıflandırmak, ortak devriye mekanizmasının önünü açmak ve nüfuz sahibi ülkeler arasında ortak koordinasyon sağlamaktır. Bu ülkeler; Türkiye, Rusya, Amerika Birleşik Devletleri ve İran'dır.

Bu anlaşmalar rejime üstü kapalı bir meşruiyet imkanı verirken; rejimin uluslararası karar ve normları ihlal ederek kriminalize edilmesini ele almamıştır. Ayrıca, bu anlaşmalar rejimi düşman olarak değil, taraflardan biri olarak tanımlamıştır. Ancak Soçi ve Astana görüşmeleri aynı zamanda muhaliflere de sahada zaman ve istikrar sağlamıştır. Bir bütün olarak muhalefet tarafında saha faaliyetlerine izin vermiş; Halep'in düşüşünden ve Suriye'deki hareketin önündeki aksiliklerden sonra rejim, Rusya, İran, DEAŞ ve SDG gibi tüm taraflarla savaşan Suriye direnişinin saflarını yeniden düzene sokma fırsatı sunmuştur.

<sup>1</sup> Suriye'nin geleceğine ilişkin senaryolar, aktörlerin doğası ve rolleri ile ilgili birçok ayrıntının analizini İdrak Araştırma Merkezi'nin "Suriye'nin Geleceğine İlişkin Senaryolar" başlıklı çalışmasında bulabilirsiniz.

Özetleyecek olursak; Suriye'deki durumu değerlendirmek ve gelecekte neler olabileceğini öngörmek adına 'angajman meselesi'ne dayanarak, kısa ve orta vadede (öngörülebilir vadede) 5 temel sonucu ortaya koymak mümkündür. Bu senaryolar arasında gerçekleşme ihtimali en yüksek olan senaryo; 2014'ten bu yana kendi aralarında savaşan grupların bir tek 'bölünme' değil, aksine ülkenin paylaşılmasıdır.

1. Rejimin tamamen galip gelmesi
2. Suriye'nin bölünmesi
3. Rejimin çöküşü: (Alternatif rejim)
4. Suriye'nin paylaşılması (Nüfuzu olan ülkeler arasında) ve kısıtlı angajman durumunun devamı
5. Suriye coğrafyasında sağlanacak siyasi bir çözüm ile çatışan tarafların katılımı

Suriye'nin paylaşılması senaryosunda, Suriye arenasında çatışan üç ana tarafın devrimciler, rejim ve SDG arasında 'kısıtlı angajman' dediğimiz durum ile silahlı çatışmanın devam etmesi öngörülmüyor. Bu tarafların arkasında nüfuz sahibi olan ve birbiriyle çatışan ülkeler; ABD, Rusya, Türkiye, İran ve İsrail yer alıyor. Bu devletlerin Suriye meselesinde vardığı anlaşma kuralları gereği; Avrupa ve Arap bölgesine göre bölgede etkileri daha fazladır.

## Suriye statükosu bir yol ayrımında

2021'in sonunda Suriye'de istikrarın sağlanacağına dair işaretler yükseldi ancak bunun için Rusya ve İran'ın -ya da en azından birinin- ikna edilmesi gerekiyor. Ancak bu iki ülkenin davranışları, bu kısıtlayıcı angajman durumundan çıkmak istemiyor. Bilakis, Rusya zaman zaman gerilimi tırmandırıyor, İran da kendi milislerinin mevcudiyetinde ısrar ederek muhalif gruplarla çatışmaya giriyor. Tüm bunlar her zaman geniş angajman alanına dönüş olasılığını gündeme getirdi. Ancak ABD'nin Suriye meselesine ilişkin görüşlerini açıkça ifade edene kadar bölgede sınırlı angajman durumundan çıkılması pek kolay görünmüyor. ABD'nin Suriye meselesine ilişkin tutumu, bölgesel ve uluslararası alandaki diğer meselelerle de ilişkilidir; İran'la nükleer anlaşma, Ukrayna'nın işgali ve sonrasında Türkiye'nin ABD ve Batı yanlısı bir tutum benimsemesi gibi.

Ancak mevcut verilere göre, Suriye'yi tanımlayan sınırlı angajman durumunun bu aşamada bir yol ayrımında olabileceği söylenebilir:

Ukrayna'daki çatışmanın sonuçlarının Suriye'yi etkilemesine ilişkin göstergeler bulunmaktadır. Ancak Türkiye şimdiye kadar bunun olmasını büyük ölçüde engellemeyi başarmıştır. Çatışma durumunun tırmanması halinde Suriye'de geniş çatışmaya dönülmesi, Türkiye'nin kuzey ve kuzeydoğu Suriye'ye bazı bölgelerin kontrolünü ele geçirmesi ya da Suriye'de veya en azından kuzeyinde gerçek bir ateşkes dayatmasıyla sonuçlanan büyük bir Türk operasyonunun gerekçesi olabilir.

Ateşkesin çöküş ihtimallerinin artmasına karşın 'kısıtlı angajman' durumundan 'geniş bir istikrar' durumuna geçme olasılıkları artıyor. En azından kuzey ve doğu Suriye düzeyinde. Türkiye, Suriye'nin kuzey ve doğusundaki SDG yerleşim bölgeleri olan Münbiç, Tel Rifat ve Rasulayn bölgelerindeki kontrolünü genişleteceği yeni bir hareket sinyallerini vermişti. Avrupa ve Rusya, örtülü veya resmi olarak; Türkiye'nin 1 buçuk milyon Suriyelinin temizlenen bölgelere geri gönderilmesini öngören planı üzerinde anlaşma sağladı. Bu bağlamda, Türkiye ile rejim arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi, güvenlik iş birliği ve kapsamlı barış müzakereleri devam ediyor. Nitekim Kuzey Suriye'deki Rus saldırı ve baskınları son dönemde ciddi şekilde düşüş gösterdi. Rusya, Türkiye'nin askeri harekâtına yönelik bazı olumlu işaretler gösterdiği gibi, hareketin amaç ve hedeflerini anlayışla karşıladığını ortaya koydu.

Bir yandan da ateşkesin çökmesi olasılığı güçleniyor. Zira ABD, İran, İsrail ve Rusya gibi ülkelerin kendi gündemlerini empoze etmek, hesaplarını gerçekleştirmek ve uluslararası dengeleri belirlemek için Suriye topraklarını kullanmaya devam edecek gibi görünüyor. Suriye'de özelde kuzey bölgesinde ve genelde ülkenin tamamında bir

şekilde gerçek bir barışa ulaşılması halinde, kısmi veya tam ademi merkeziyetçilik yolunda ilerlemek için kapıyı sonuna kadar açacaktır. Suriye'deki olayların başlamasından bu yana 2011'den bu yana ilk kez, kuzey Suriye bölgelerinde yönetim, yatırım, ekonomik ve güvenlik iyileştirme, yeniden yapılanma ve altyapı reformu alanlarında somut ilerleme kaydetme fırsatı doğabilir. Bu da göç eden çok sayıda Suriyelinin ülkeye fiilen geri dönüşünün yolunu açabilir.

Mevcut veriler içinde, Suriye'nin istikrara kavuşması ve mevcut durumdan daha geniş bir barış durumuna ulaşmanın yolu şu yollardan geçiyor:

- Türkiye'nin rejimle anlaşması statükoyu kanıtıyor, SDG'yi etkisiz hale getiriyor ve rejimin muhalif bölgelere yönelik askeri hareketlerini durduruyor. Bu yol öncelikle İran uzlaşmazlığıyla karşı karşıyayken, Rusya özellikle rejim ile müzakerelere ev sahipliği yapması nedeniyle Türkiye'ye karşı daha esnek hale gelmiş görünüyor.
- Nüfuz sahibi ülkelerin gerilimi azaltma bölgelerinin halihazırda ihtilafli alanlar olan kuzeyde Tel Rıfat, Anadan ve Minak, kuzeydoğuda Tel Abyad'ın doğusu ve batısına kadar genişletme üzerine anlaşması; ABD'nin muhalefetiyle karşı karşıyadır.
- Ateşkes; öncekilere benzer yeni bir Türk askeri hareketini tetikledi. Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı, Barış Pınarı hareketinde olduğu gibi. Bu hareketlerin amacı, Türkiye'nin ve muhaliflerin, Suriye'nin kuzeyi, Fırat'ın doğusu ve batısındaki kontrolünü tamamlayarak ayrılıkçı milislerin koridorlarını ortadan kaldırmak. Türkiye bu hedefini gerçekleştirme konusundaki kararlılığını vurguluyor.



## Siyasi, güvenlik/askeri alanda yaşanan gelişme ve dönüşümler

Suriye meselesinin seyrine ve olası sonuçlarına gölge düşüren ve Suriye arenasını “statükonun istikrara kavuşturulması”nın önüne koyan, yerel veya uluslararası alanda meydana gelen en belirgin gelişme ve dönüşümler şunlardır:

### SDG ile Türkiye/ Suriye Millî Ordusu arasında çatışmaların tırmanması:

Geçtiğimiz aylarda rejim ile Rus ve İranlı müttefikleri ile çatışma oranlarında net bir düşüş kaydedilirken, SDG ile Suriye Millî Ordusu arasındaki çatışmalar tırmanmıştır. Suriye olaylarının kayıt altına alındığı veri tabanı olarak doğrudan SDG ile Türk ordusu arasında (TEI) (Ocak 2022 başı - Mayıs 2022 sonu) arasında SDG ile Milli Ordu arasında 450'den fazla silahlı çatışma yaşanmıştır. Yani ayda 90 silahlı olay yaşanmıştır. Bu çatışmalar, SDG tarafından muhalefet bölgelerine ve bazen de Türkiye sınır bölgelerine yönelik saldırıların neticesinde gerçekleşmiştir ve birkaç faktörle doğrudan bağlantılıdır:

- ABD'nin SDG'ye ve sözde "özyönetim"e destek vererek, örgüte teçhizat, silah, eğitim, idari ve askeri danışman sağlaması; milislerin liderlerinin hareketlerini meşrulaştırarak onları uluslararası forumlara davet etmesi.
- Türkiye ve Milli Ordu'nun Suriye'nin doğusunda ve (PKK/YPG/SDG) oluşumlarının bulunduğu diğer alanlarda yayılma kabiliyetini sınırlayan (Türkiye-ABD) ve (Türkiye-Rusya) anlaşmaları ve mutabakatları.
- Bu oluşumların sürekli olarak bir savaşı veya bir tür çatışmayı kışkırtması, para ve silah desteğini sürdürmesi, kontrol ettikleri alanlarda sıkıyönetimi devam ettirmesi ve kendilerini haklı çıkarmaları için söylemlerini güçlendirmesi ve diğer taraflar arasındaki düşmanlığın derinleşmesi gibi faktörler bu soruna nihai bir çözüm bulunmasının önünü tıkamaktadır.
- Bu oluşumların (PKK/YPG/SDG) ve silahlarının Suriye'de çözüm vizyonlarını empoze edememesi veya Müzakere Komitesi, Koalisyon, Anayasa Komisyonu gibi uluslararası kabul görmüş siyasi platformlara katılmaması, siyasi kolları (SDK) aracılığıyla aktif olarak çabaladıkları süreci hassas hale getirmektedir.
- Bu oluşumlar, geri çekildikleri bölgeleri istikrarsızlaştırmaya ve bir gerilim ve sürekli bir tırmanış durumunu dayatma girişimine eğilim göstermektedir.

SDG ile çatışmaların bu şekilde tırmanması, büyük ihtimalle kısıtlı angajman durumunu ve SDG'nin Özerk Yönetim projesinde ısrar etmesi ve etnik ve siyasi bir çoğunluğun olmadığı bölgeleri kendi kontrolü altına alarak; idari, askeri ve güvenlik gücü olarak dayatma ısrarının sürmesi muhtemeldir. Bunun yanı sıra, hem Türkiye hem de uluslararası kuruluşlar tarafından PKK ile bağlantısı nedeniyle terör örgütü olarak sınıflandırılması Suriye'nin paylaşılması halinde SDG'nin şansını azaltmaktadır. Fırat'ın doğusundaki bölgenin güvenliğinin sağlanmasına ve bu oluşumların saldırılarını durduracak şekilde kuzey bölgelerinin özgürleştirilmesinin tamamlanmasına imkan verecek uygun siyasi koşullar oluşmadıkça siyasi bir çözüme gidilmesi ve belki de gerçek ve kalıcı bir ateşkes ihtimali uzaktır.

### Rusya'nın Ukrayna işgali<sup>2</sup>

Ukrayna sahasında yaşanan çatışmaların boyutu; burada yaşananların Suriye'ye etkisinin kaçınılmaz olduğunu göstermektedir. Öyle ki birbiriyle çatışan dört ordu; ABD, İsrail, Türkiye ve İran Ukrayna'da olan biteni gözlemlemektedir. Suriye'de çatışan taraflardan biri olan Rusya, artık ABD ile rekabet edemeyecek duruma gelmiş ve Doğu Avrupa'ya büyük askerî operasyonlar başlatarak, "dönüşü olmayan" bir yola girmiştir.<sup>3</sup>

Ukrayna savaşının başlangıcında veriler, İran da dahil olmak üzere tüm tarafların Suriye'deki statükoyu istikrara kavuşturma arzusunu gösteriyordu, zira bu karmaşık durumda Suriye cephelerinin ateşlenmesi kimsenin çıkarına olmayacaktı. İran yeni bir nükleer anlaşma imzalamaya ve Batı ile petrol ve gaz konusunda geniş bir ekonomik mutabakata varmaya çalışırken; Türkiye, Batı, Rusya ve Ukrayna arasında, savaş devam ederken kolay olmayacak karmaşık bir diplomatik rol oynuyordu. ABD Suriye'deki mevcut durumu; Rus güçlerinin "Suriye bataklığında" tükenmişlik hali yaşadığı şeklinde yorumluyor ama aynı zamanda Rusya'nın yeteneklerine tanık olmak ve test etmek ve aynı zamanda İsrail'in Moskova ile koordineli olarak İranlı gruplara karşı saldırılar başlatması için açık ve çok uygun bir alan olarak yaşanan Suriye'yi yakından takip ediyordu.

Ancak son zamanlarda, başta Batı istihbarat sisteminin yapısındaki köklü değişiklikler ve Rusya'nın Pekin'in ve Tahran'ın tutumuyla ilgili yaşadığı hayal kırıklığının ardından yeni gelişmeler ortaya çıktı. Washington'ın Suriye'deki koordinasyon odasından

<sup>2</sup> İdrak Araştırma Merkezi'nin "[Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinin Suriye sahasına yönelik yansımalarına ilişkin bir ön okuma](#)" başlıklı çalışmasında konuyla ilgili daha fazla ayrıntıya erişebilirsiniz.

<sup>3</sup> Stratejik İzleme, "[Ukrayna Savaşı, Suriye'deki Statüko'nun Çöküşünün Habercisi](#)", Mart 2022

çekilmesi Kerry-Lavrov mutabakatının çöktüğüne işaret ederken, Rusya'nın Suriye'den çekilme tehdidi, Suriye'yi İran'a teslim edip bölgeden ayrılmasıyla ortaya çıkan bu ve diğer değişiklikler, Suriye'de "statükoyu koruma" politikasının tehdit altına girdiğini ve ülkedeki çeşitli cephelerin tanık olduğu temkinli sakinliğe rağmen; Ukrayna krizinin ve bunu takip eden küresel dönüşümlerin sonuçları Suriye'deki durumu net bir şekilde etkilemeye ve Ukrayna savaşının sonuçları Suriye'de görülmeye başladı.

Ukrayna savaşının Suriye sahası üzerindeki etkisini şu şekilde sıralamak mümkündür:

- a. Rejim Putin'e tam destek vermiştir
- b. İran askeri etkisi yeniden belirgin hale gelmiş ve milislerin hareket alanı yeniden genişlemiştir
- c. Normalleşme ve rejimin uluslararası açılımı sekteye uğramıştır
- d. Rusya-İsrail anlaşmaları çökmüş ve İsrail'in Suriye'deki saldırıları yoğunlaşmıştır

#### -Esed rejimi Putin'e tam destek verdi

Ukrayna ve Suriye sahalarındaki en önemli bağlantılardan biri, her iki bölgede de başta Rusya ve ABD olmak üzere bir takım uluslararası aktörlerin güç paylaşımıdır. Bu aktörlerin rolleri farklıdır. Ukrayna'daki çatışmanın dinamikleri bir dereceye kadar Suriye ile benzerlik göstermektedir. Rusya, iki ülkede de Batı ve NATO'ya yeni kurallarını dayatmak istemektedir.

Aktörlerdeki bu benzerlik ve Ukrayna'daki savaş nedeniyle dünyanın bugün tanık olduğu bölünme, Suriyeli aktörlere de yansıyor. Bu bağlamda Suriye rejimi, Rusya'ya desteğini gösteren en hevesli taraf oldu. Beşşar Esed, Rusya'nın Ukrayna işgalini destekleyerek kasten tüm desteğini sundu. Öyle ki Rusya'nın Ukrayna işgalini şu sözlerle tanımladı: "Bugün yaşananlar tarihin düzeltilmesi ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra küresel düzenin dengesinin restorasyonudur. Rusya sadece kendini değil, aynı zamanda tüm dünyanın adalet ve insanlık ilkelerini de savunuyor." Ayrıca, "Donetsk ve Luhansk'ın Egemenliği"ni coşkuyla kutladığını ilan etti. Muhalefet ise hem resmi hem halk düzeyinde, Rusya'nın Ukrayna'yı işgalini kınamaktan ve uluslararası toplumu işgale karşı durmaya çağırmaktan çekinmedi. Öte yandan SDG ise her zaman ABD'nin güvenilir bir müttefiki olarak nitelendirilmesine rağmen Rusya'ya karşı sessiz kalmayı tercih etti. Bilakis bazı PKK unsurları Rusya'yı desteklediğine dair açıklamalar yaptı.

İsrail, Suriye'deki "statükoyu istikrara kavuşturmak" konusunu gündeme getiren ilk taraflardan biriydi ve Rusya ile ABD'nin destek olduğu güçler arasında resmi bir

anlaşma yoluyla bunun kalıcı bir statüye dönüştürülmesini önerdi. <sup>4</sup>Savaştan aylar önce İsrail, ABD ve Rusya'ya bu konuda bir öneri sunmak için çalıştı. İsraili teorisyenler ve analistler, ABD'deki muadilleriyle, statü istikrarının gerekliliği konusunda ayrıntılı bir çalışma formüle etmeye çalıştı. Suriye statükosu; ABD'nin Rusya'ya Ortadoğu meselelerinde daha eşit davranması gibi tavizler verilmesini gerektiriyordu.<sup>5</sup>

Beklendiği gibi, Ukrayna savaşının buğday, şeker ve diğer bazı temel malzemelerin kıtlığı gibi bazı etkileri Suriye'de erkenden görülmeye başladı. Bu, Suriye'deki çatışmanın taraflarının her birini, karşı karşıya olduğu açığın üstesinden gelmek için alternatiflerini ve seçeneklerini araştırmaya sevk etti. Görünen o ki, savaştan Rusya ile olan derin ilişkisi ve daha öncesinde de bir dizi Avrupa ve ABD yaptırımına maruz kalması nedeniyle en çok Suriye rejimi etkileniyor. Bu yaptırımlar, Suriye'nin krizden çıkmasını zorlaştırıyor.

ABD Hazine Bakanlığı, 12 Mayıs 2022'de çıkardığı karar ile Suriye'nin kuzeyinde terör örgütü DEAŞ'tan kurtarılan ve halen büyük bir kısmı terör örgütü PKK/YPG kontrolünde olan bölgelere yaptırım muafiyeti getirdi. Kuzey Suriye'de Amerikan muafiyetlerinin çizdiği yeni bir siyasi-ekonomik harita için alan oluşturulurken, rejimin açılım projeleri sekteye uğramıştır. Bu açılım; rejimin muhalefet bölgelerine açılım yapmasına, Ankara ile anlaşarak ekonomik anlaşmaya varmasına ya da siyasi çözüm yolunda gerçek bir esneklik göstermesine bağlıdır.

#### -Normalleşme ve rejimin Arap ülkelerine açılım yolları sekteye uğradı<sup>6</sup>

Rusya'nın maruz kaldığı izolasyon sonucunda, rejimin kendisine uygulanan yaptırımları aşmak için kullandığı mekanizmaların çoğu sekteye uğramıştır. Yaptırımlar Rus silahlarına ve müttefiklerine yönelik uygulanmıştır. Rus şirketi Gazprom da yaptırıma maruz kalan şirketler arasındadır. Esed'in Rusya'ya desteğini sunması, Batı'nın rejimi ekonomik ve siyasi olarak kısıpaca almasına yol açmıştır.

Bazı Arap ülkelerinin Esed ile kayıtsız şartsız normalleşme çabalarına rağmen; rejimin bu açılımı gerçekleştirmesinin önünde engeller bulunmaktadır. Bu bağlamda, Beşşar Esed'in kendisini ekonomik krizden çıkarmak için "cömert" Arap fırsatlarını heba ettiği

<sup>4</sup> İdrak Araştırma Merkezi çevirileri: ["Rusya Ortadoğu'da: Biden Döneminde Amerika Birleşik Devletleri ve İsrail'in Ulusal Güvenlik Zorlukları"](#), Ekim 2021

<sup>5</sup> İdrak Araştırma Merkezi çevirileri: ["Rusya ile Suriye Üzerinden Anlaşmak: Yan Çatışmaları ve Dar Çıkarları Yönetmek"](#), Eylül 2021

<sup>6</sup> İdrak Çalışması: ["Suriye'de Rejimin Uygulanan Uluslararası Yaptırımlar Altında Hayatta Kalma ve Süreklilik Yeteneği"](#), Şubat 2022

için 'ahmaklık yaptığı' konusunda Arap istihbarat çevrelerinde neredeyse fikir birliği bulunmaktadır. Maskat (Mayıs 2021), Umman (Eylül 2021) ve Abu Dabi'de (Mart 2022) kendisine sunulan girişimler başarısız olmuştur. Ayrıca yaşadığı krizler, maruz kaldığı uluslararası izolasyon ve Tahran ile ilişkilerini güçlendirerek Arap ülkelerini kışkırtması, İran'ın Suriye'deki askeri varlığını yoğunlaştırması, Ulusal Güvenlik Ofisi Direktörlüğü'ne Tahran'a yakın Tümgeneral Ali Memluk'un ataması ve İran Cumhurbaşkanı İbrahim Reisi ile görüşmeler yapması, İran Ulusal Konseyi Genel Sekreteri Ali Shamkhani'nin 27 Şubat'ta Suriye'ye gelerek Moskova'nın Suriye'de açtığı boşluğu İran'ın doldurması, Tahran ile Şam arasındaki güvenlik koordinasyonunu güçlendirmesi ve İran'a ekonomik, petrol ve gıda yardımı sağlama yollarını ele alması ve tüm bunlar rejimin açılım girişimlerini başarısızlığa uğratmıştır.

Ayrıca Türkiye'nin BAE, Mısır, Suudi Arabistan ve İsrail ile ilişkilerini normal seyrine döndürme girişimleri ile bu tarafların rejime destek verme ihtimalleri çok daha azaldı. Bu taraflar, rejimi çok daha geniş bir siyasi çözümle kabul etme eğilimindedir. Ankara'nın halen İran etrafında dönen rejim ile görüşmelere başlamasının nedenlerinden biri de budur. Türkiye, hala askeri karşılaşmanın çözüm getireceğine inanan tek taraftır.

#### -İran'ın askeri ve güvenlik desteğinin genişlemesi<sup>7</sup>

Ukrayna krizi; Suriye rejiminin Rusya'ya sığınmasını ve tabiiyetini her zamankinden daha fazla artırdığı ve Rusya'yı kendi vizyonunda daha inatçı ve ısrarcı hale getirmiş ve Rusya'ya yönelik artan siyasi baskı nedeniyle Suriye'de kapsamlı herhangi bir siyasi çözümü reddeder hale gelmiştir. Bu da Rusya'yı Orta Doğu'da ve özellikle Suriye'de İran kozunu kullanarak ABD ve İsrail'i rahatsız etme konusunda cesaretlendirmiştir. Rejim ile İran arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi ve İran'ın Suriye'deki varlığının pekiştirilmesi bağlamında sürdürülen iletişim ve karşılıklı ziyaretler hız kazanmıştır. Bu genişlemenin ardından Suriye, İsrail'in İran'a ait noktalara yönelik saldırılarına maruz kalmıştır ve Rusya'ya İran'ın Suriye'deki varlığını sınırlaması için bölgesel ve uluslararası çağrılar yapılmıştır.

Rusya, İran Devrim Muhafızları'nın Suriye'de 4 bin 500 üyesini konuşlandırmasına yeşil ışık yakmıştır. Bu bağlamda Lübnan Hizbullahı, Fatimiyyun Tugayı, Hizbullah Al Nujaba Hareketi, Iraklı "Asaib Ehl el-Hak" grubu ve Bakır Tugayı Humus'un doğu kırsalında, Hama, Rakka, Deyrizor ve Halep bölgelerinde yaklaşık 120 bölge ve karargahta

<sup>7</sup> "Stratejik İzleme" belgesi: "[Uluslararası güvenlik dönüşümleri Suriye dosyasına gölge düşürdü](#)", 16 Mayıs 2022

konuslanarak bu bölgeleri füze platformları, ağır silahlar, insansız hava araçları ve iletişim ekipmanlarıyla güçlendirmiştir. Bu gruplar, Humus'un doğusundaki stratejik Mahin depolarını almış, Mahir Esed liderliğindeki Dördüncü Tümen ile yaklaşık 11 yeni komuta karargahı kurmak için bir anlaşma imzalamış ve ardından Nayrab askeri havaalanını ele geçirilmiştir. Humus'un doğusunda, Hassia, Palmira, Tedmür, Mahin, Karyatayn, Sukhna, El-Kum, ve El-Taybeh, Salmiya, Al-Saan, Athria ve Hama'nın doğusundaki Şeyh Hilal bölgeleri İran askeri subayları ve uzmanları tarafından yönetilmektedir.

Bölgeden sağlanan ilk bilgiler, Rus kuvvetlerinin Halep, Hama ve Lazkiye kırsal valilikleri de dahil olmak üzere Suriye'nin çeşitli bölgelerindeki yaklaşık 200 askeri bölgeden çekildiğini gösteriyor. Bu bölgelere Humus, Şam kırsal, Kuneytire ve Dera da dahildir. Bu arada, Rusların boşalttığı bölgelerde Rusya'nın geri çekilmesinin yarattığı boşluğu doldurmak için İran, Irak ve Afgan milisleri ve Lübnanlı Hizbullah'tan oluşan İran Devrim Muhafızları'nın yoğun bir askeri hareketlilik yaşanıyor.

Suriye'de çözüm stratejisi benimseyen İran'ın bu genişlemesi şu anlama geliyor: Siyasi çözüm, 2011'den önceki duruma dönüşle başlayacak. Muhalefetle ve belki de SDG ile çatışmalar tırmanacak. Buna karşılık, İran'ın bu genişlemesi Türkiye'yi, bu milislerin denetimleri altındaki bölgelerde harekete geçmeye iterek, uluslararası toplumu ve tutumu kışkırtacak. Ancak Rus güçlerinin geri çekilmesiyle ilgili en büyük endişeyi, İran'ın güney cephesinde artan genişlemesini büyük bir askeri çatışmanın başlangıcı olarak gören Ürdün ve İsrail yaşıyor.

Rusya'nın bu bölgelerden çekilmesi ve İran'ın buralarda genişlemesine izin vermesi, gizli veya sessizce yaşanan bir durum değildi, ancak Rusya'nın iki önemli tutumu bu süreç ile eş zamanlı gerçekleşti:

Rusya'nın Nisan 2022'de Suriye'den çekilme tehdidi: Bu, ABD tarafından Rusya'nın geri çekilmesine ve iki taraf arasında yapılan koordinasyon anlaşmalarının (Kerry-Lavrov anlaşmaları) çökmesine karşı kayıtsız kaldığının açık bir göstergesi idi ve Suriye'deki koordinasyon odasından çekilmesiyle sonuçlandı. Rusya Dışişleri Bakanı yaptığı açıklamada, "Suriye'deki askeri operasyonlarımız sona erdi ve Suriye'de güvenlik ve istikrarı sağlamaktan başka bir görev kalmadı" ifadelerini kullandı.

Analistler, Rusya'nın açıklamalarını ve tutumunu tek bir bağlama koyma eğilimi göstererek; Rusya'nın Suriye sahasını kaos ve bölgesel güçlerin rekabeti için terk etmekle tehdit ettiğini belirttiler. Ancak Rusya Dışişleri Bakanı'nın ikinci tutumu, ilk pozisyonundan farklı bir bağlamda gelmiştir. Bu tutum ile Rusya'nın güvenini kazanmayı başaran Türkiye'ye olumlu mesajlar göndermeyi amaçladığı ihtimalini de

göz ardı etmemek gerekir. Nitekim Türkiye, Ukrayna krizi veya Suriye dosyası düzeyinde, özellikle Moskova'nın himayesinde rejimle üst düzey görüşmelere açık bir tutum sergilemiş, bu görüşmeleri kamuoyuna açık hale getirme ve resmi mutabakat ve anlaşmalar imzalama konusundaki istekliliğini göstermiştir.

#### -Rusya-İsrail mutabakatının baltalanması

İsrail'in Ukrayna'daki savaşa ilişkin tutumu, Rusya'yı huzursuz etti. Rusya'nın İran'a bağlı milislerin Suriye'de yayılmasına olanak tanınması ise İsrail'in memnuniyetsizliği ile karşılandı. Görünüşe göre İsrail, Rusya ile mutabakatının çöküşünün habercisi olarak Suriye'ye yönelik hava saldırılarını yoğunlaştırdı. Son dönemde İsrail Hava Kuvvetleri, Suriye'deki İran'a ait noktalara yönelik operasyonlarını yoğunlaştırdı: 11 Mayıs 2022'de Kuneytire kırsalındaki Hadr kasabası yakınlarındaki bölgeler hedef alındı, 13 Mayıs 2022'de İran silah depoları bombalandı, aynı tarihte Masyaf bölgesindeki Tartus limanında İran'a ait bir silah sevkiyatı imha edildi ve 14 Mayıs 2022'de Vadi El Uyun yolu üzerindeki yerler ve Masyaf'taki Al-Suwaida bölgesi de hedef alındı. Tüm bu saldırılar, 9 Nisan 2022'deki Batı Hama kırsalındaki beş bölgeyi İdari İşler Enstitüsü, Bilimsel Araştırma Merkezi savunma alanları ile bir askeri noktanın çevresini etkileyen bir dizi saldırının ardından gerçekleşti.

Tel Aviv'in Rus ve Amerikalı ulusal güvenlik danışmanları ile yaptığı anlaşmaların çökmesi, İsrail güvenlik teşkilatlarının Suriye meselesindeki pozisyonlarını yeniden değerlendirirken, Ukrayna savaşının Suriye üzerindeki en önemli ve en derin yansımalarını temsil ediyor. Washington ve Moskova arasındaki gergin ilişki, Rusya'nın resmi veya pratik olarak İsrail ve ABD ile olan güvenlik ve askeri taahhütlerinden olma ihtimaline hazırlanıyor.

Batı'nın Moskova'ya yönelik güvenlik pozisyonunun çevrelemeden çatışmaya kayması ve Washington ve müttefiklerinin Rusya'yı kendi etki alanlarında zayıflatma çabaları gölgesinde, Suriye'deki "statüko"nun çöküş olasılıkları artıyor.

#### Türkiye'nin rejim ile açılım hazırlıkları

Türkiye ile Suriye rejimi arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi, çatışmaların yatıştırılması ve güvenlik endişelerinin ele alınmasına ilişkin müzakereler son zamanlarda önemli ölçüde arttı.

Türkiye'nin Ukrayna savaşı sonrası Rusya ve İran'ın yeni konumu; Rusya ve İran'ın kendi iç meseleleri ile ilgilenme eğiliminde olmasıyla rejimin kısmen bağımsızlığının bir

kısmını geri kazanma ihtiyacı doğmuştur. Tüm bu faktörler, Türkiye'nin; Rusya'nın Suriye'deki saha faaliyetlerini kısıtlamasıyla mücadele eden rejimle görüşme fırsatı doğmuştur.

Intelligence Online, 2 Mayıs 2022 tarihinde Türk İstihbaratından (MİT) bir heyet ile rejimin "Ulusal Güvenlik Ofisi"ndeki yetkililer 16 Nisan'da Rusya'da bir araya geldiğini yazdı. Görüşmede Ankara ile Şam arasındaki ilişkilerin normalleşmesine yol açacak bir anlaşmaya varma olasılığının tartışıldığı ifade edilirken, Türkiye tarafından resmi açıklamalarla doğrulandı.

Yayınlanan haberlere göre tartışılan en önemli konulardan biri; Türkiye'nin SDG'nin etki alanlarındaki güvenlik endişeleri. Rejimin Türkiye ile güvenlik koordinasyonu kurması, rejimin Rusya'nın Ukrayna'daki çatışmanın sonuçlarından etkilenmeme arzusunun temsil ediyor.

Bu dönemde Ankara'nın rejime yönelik hamlelerinin 3 ana hedefi olduğunu ifade etmek mümkündür:

1. Mevcut durumu istikrara kavuşturmak ve yeni, geniş bir yüzleşmeye kaymasını engellemek; Türkiye ile rejim arasında imzalanan herhangi bir anlaşma, statükonun kabulü ve çöküşü olarak değil, gelişimin bir başlangıcı olarak kabul etmekle mümkündür.
2. PKK'nın tehditlerine karşı rejimle yapılan mutabakatların netleştirilmesi ve SDG'nin benimsediği "özyönetim" projesinin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Rejimin, SDG ile ilişki kurmayı devam ettirmesi artık pek mümkün görünmüyor. Nitekim Türkiye de kuzeydoğu Suriye'den gelen tehdidi birincil öncelikli meselesi olarak görüyor.
3. Türk iç cephesi, son dönemde gerilmiş durumda. Mülteci kartı ise bu gerilimlerin en önemli kozlarından biri olarak kullanılıyor.
4. Türk şirketleri ve yatırımcıları için yeni ekonomik kapılar açarak; iş ve ticaret çarkının özgürleştirilmiş bölgelerde aktif hale getirerek yaklaşık 1 milyon Suriyeli mültecinin Suriye'ye dönüşü için koşullar yaratılması.
5. Rusya'nın endişelerini gidererek, Rusya'nın Türkiye ile olan mutabakatlarının pratik bir tercümesi olarak gördüğü; rejimin resmen tanınması meselesi.

#### Diğer veriler

Suriye'deki inişli çıkışlı koşullar; sürekli dalgalanan sosyal durum, ekonomik iyileşme, güvenlik istikrarı, göç ve mültecilik gibi meselelerle ilgilidir. Bu göstergelerin hiç



birinin belli bir senaryonun ve sonucun tek başına belirleyicisi olamaz. Bunlar, Suriye sahasındaki gidişatın belirleyicileri olarak görülebilecek kendi içlerinde ayrı ayrı faktörler değil, çatışma durumundan etkilenen ve onunla özdeşleşen faktörlerdir.

## Sonuç

Dünya, siyasi, güvenlik ve askeri düzeylerde önemli değişikliklere tanık oluyor. Bu değişikliklerin başında Batı ile Rusya arasındaki anlaşma stratejisinin çatışmaya dönüşmesi, uluslararası sistemin çökmesi veya yeni dengelere ve kavramlara göre yeniden üretilmesi tehdidi ile büyük güçler arasında bu dünyadaki kaynaklar, etki ve kontrol üzerindeki doğrudan çatışma yer alıyor.

Bu gelişmeler Suriye sahasına farklı derecelerde yansımakta ve halihazırda uygulanan "statükoyu istikrara kavuşturma" politikasını bir yol ayrımına getirmektedir. Bu yol ayrımının bir tarafında "statükonun çöküşü" diğer tarafta ise öngörülebilir vadede ateşkes ve daha istikrarlı bir duruma geçme durumu yer alıyor.

Amerika Birleşik Devletleri ve İsrail'in statükoyu korumaya çalıştığı görülürken, Türkiye sadece statükoyu korumayı değil, aynı zamanda kapsamlı bir statükoya geçerek, güvenliği sağlamayı ve en azından kuzey bölgesinde ateşkesin sağlanmasını hedeflemektedir. Bu bağlamda rejimle güvenliğin ve hatta ekonomik ilişkilerin bir dereceye kadar normalleştirilmesi yanlış karşılanmazken; bunu İran'ın ve Rusya'nın öncelik olarak gördüğü anlaşılıyor. Zira, silahlarını ve yeni taktiklerini test ederek; Suriye'yi -yine- bir savaş alanı olarak kullanmaktan çekinmezler.

Statükonun korunması ya da az çok istikrarlı bir duruma geçilmesi mümkün olsa dahi Suriye sahasındaki güç paylaşımı durumu devam ediyor. Bu da çatışan taraflar arasında bir ayrılık ve resmi sınırlar ortaya çıkarıyor. Yabancı güçlerin varlığı ve etkisi devam ederken, bölünme olmaksızın Suriye coğrafyasının kontrol edilmesi ve yerel halkın müdahil olması; Rusya'nın geri çekilmesi pahasına yeni Türk askeri operasyonu ve İran'ın genişlemesi gibi yeni veriler, kontrol oranlarında ve bazı yerel aktörlerin nüfuz sahibi ülkelerle ilişkilerinin niteliğinde bir değişikliğe yol açabilir. Ancak değişimin "Suriye'nin paylaşılması", "rejimin düşmesi", "muhalefetin yenilmesi" veya "kapsamlı bir siyasi çözüm"e gidecek kadar keskin bir şekilde sonuçlanması beklenmiyor.

Mevcut durumla ilgili olarak, askeri durum son zamanlarda tırmanışa geçmiş olsa da, Rusya, İran ve SDG'nin (pozisyonlarına ve gündemlerine göre) en yüksek ihtimal -şimdiye kadar- hala statükonun korunmasıdır. Çatışma durumu tırmanabilir ya da azalabilir ancak statükonun fiili çöküşü şimdilik mümkün görünmüyor.